

Stykker med himmel

Indledning

I litteraturlæseguiden her præsenteres bud på, hvordan du kan arbejde med romanen *Stykker med himmel* af Rebecca Bach-Lauritsen som hovedværk i danskundervisningen. Guiden indeholder både bud på fortolkninger og forslag til konkrete elevaktiviteter.

Målgruppe

5.-6. klasse

Forfatter

Sanne Paustian Billesbølle

Om værket

Stykker med himmel er en poetisk og fortættet fortælling om at miste sit faste holdepunkt og samtidig opdage helt nye sider af sig selv. Bogen er en selvstændig fortsættelse af den prisbelønnede *Veronika lyder som harmonika* og er ligesom den illustreret af Stian Hole. Romanen handler om Karl, der bor sammen med sin ikke altid så forstående forældre. Karls liv påvirkes af plageånden Morgan, og Karl finder trøst i samværet med farfaren, der som den eneste har blik for, hvem Karl i virkeligheden er. Karls indre bliver rusket godt igennem, da farfaren dør. I sorgen over at miste sit faste holdepunkt, må Karl finde nye sider i sig selv. Han må blive mere modig og fandenivoldsk og finde de sidste brikker med stykker af himmel, der kan fuldende hans indre puslespil.

Om forfatteren

Rebecca Bach-Lauritsen er født i 1976 i Charlottenlund nord for København. I 2003 begyndte hun at arbejde for DR som vært og tilrettelægger blandt andet på programmet *Elefantvask* på Ramasjang, som hun lavede sammen med Johanne Algren, der også skriver bøger for unge.

Inspirationen til at blive forfatter stammer helt fra barndommen, fortæller Rebecca Bach-Lauritsen: *"Fra mine første og helt egne møder med bogstaver, vidste jeg, at der gemte sig noget dér. At de kunne gøre noget ved mig, og at jeg kunne gøre noget med dem. Desuden var min morfar en skøn og kærlig historiefortæller, der gjorde sjove ting med sproget. Det var vist altid de samme ting og de samme historier, men det åbnede op for, at med ord kan man skabe sit helt eget."* (Interview med Forfatterweb, maj 2015).

I 2008 kom Rebecca Bach-Lauritsen ind på Forfatterskolen for Børnelitteratur, og det var afgørende for hendes liv. Til spørgsmålet om, hvilket udbytte hun har haft af uddannelsen, svarer hun: *"Umiddelbart har det ændret mit liv. Minder lidt om et Brio-skiftespor, jeg fik til jul som barn. Skolen blev et skiftespor. Jeg kom over i den rigtige bane. Oplevede det helt konkret i novelleforløbet, hvor jeg startede på teksten til min debutroman Veronika lyder som harmonika. Den gjorde mig til forfatter."* (Center for børnelitteratur: Fordi det var det, jeg allerhelst ville i hele verden. Dfb.au.dk, november 2011).

Kilde: <https://forfatterweb.dk/oversigt/bach-lauritsen-rebecca>

Rebecca Bach Lauritsens værker er en delikatesse for dansklæreren. I en overskuelig kortform er hendes sætninger spækket med liv, mening og medbetydninger udført med sproglig og finurlig elegance. Der er med andre ord virkelig noget at tage fat på i danskundervisningen.

Læseprocessen

Stykker med himmel er ikke en omfangsrig roman i ord og sidetal. Men hver sætning er fortættet med betydning. Det kan derfor være en god ide, at den læses i et langsomt tempo, hvor man tager sig god tid til at dvæle ved detaljerne og dykke ned i teksten. Dette kan i praksis gøres ved at indlægge læsestop i en dialogisk læsning, hvor der undervejs stoppes op og tales om, hvad der egentlig står, og hvad eleverne undrer sig over eller lægger særligt mærke til. Dette kan ske fælles i klassen eller sammen med en læsemakker, hvor man fx finder et hyggeligt sted at læse sammen.

Du kan også vælge kun at indlægge læsestop i udvalgte dele af teksten, andre dele kan læses mere frit. Du kan også formulere nogle spørgsmål forud, som eleverne så skal reflektere over undervejs.

Det svære puslespil med de mange blå brikker med himmel binder poetisk og symbolsk fortællingen sammen. Eleverne kan, inden de/I begynder at læse, lave deres egne

puslespilsbrikker ved at klippe et blankt (blåt) A3-karton i brikker. Ved hvert eller udvalgte læsestop kan de tage en brik og skrive en tanke, en undren, en observation eller et spørgsmål ned (eventuelt med sidetal anført). Når bogen er læst, kan de samle puslespillet, og de har dermed en samling eller et overblik over deres læseoplevelse, som kan danne afsæt for det videre tekstarbejde. Ligesom Karl skal eleverne altså selv finde alle brikkerne for at søge meningen med det hele.

Læseoplevelsen kan også understøttes af en stedsbaseret læsning. Fx er grave et centralt motiv i romanen (faren er graver), så udvalgte dele kan læses på en kirkegård. Dette kan medvirke til at skabe stemning og skærpe indlevelsen.

Forventning og forståelse

Tal sammen i klassen om, hvordan det er at lægge puslespil, hvor en stor del af brikkerne er himmel. Her vil flere elever formentlig kunne bidrage med førstehåndserfaringer. Hvis det ikke er tilfældet, kan eleverne afprøve et puslespil med mange blå himmelbrikker og på den måde gøre sig nogle erfaringer.

Tal om, hvad "Stykker med himmel" kan betyde. Udover at være brikker i et puslespil kan ordet himmel forstås symbolsk. Det kan være et sted, der symboliserer lykke og harmoni. I en paradisiske forståelse kan det være det sted, man kommer hen, når man dør, hvis man har været et godt menneske. Et sted der kan skabe håb for et godt liv efter døden.

Anslaget

Romanen begynder således:

"MAN MÅ STARTE ET STED og Karl starter med den lakrids, der længe har siddet fast i det grå gulvtæppe, og som han har vænnet sig til at træde uden om, og som efterhånden også er blevet fnugget så meget til, at man næsten ikke lægger mærke til den."

Her kan første læsestop indlægges. Allerede her får vi meget at vide om Karl og om hans livsindstilling, hvis vi læser det i overført betydning. Hvad siger det fx om Karl, at han undviger at tage fat i problemet og løse det (fjerne lakridsen), men i stedet tilpasser sig situationen (træder uden om)? Og forsvinder problemet, hvis man ikke kan se det længere (lakridsen camoufleret med fnug)?

Og kan der ligge en forudsigelse i dette, som der ofte gør i anslag? Vil en sådan måde at tilgå livet på få betydning for den videre fortælling? Vil det være en adfærd og en reaktionsmåde, der kan ændre sig? Sagt med andre ord: Vil Karl udvikle sig? Ordene "*MAN MÅ STARTE ET STED*" varsler, at Karl er klar til at skabe en forandring i sig selv (fjerne lakridsen). Og det er kun ham selv, der kan gøre det. Dette er første brik i det følelsesmæssige puslespil, som Karl skal i gang med at lægge.

At skygge en person (personkarakteristik)

Romanen benytter sig af at vise frem for *at fortælle*. For at få en forståelse af Karls personlighed, herunder hans tanker og følelser, er det derfor oplagt at sætte fokus på hans handlinger.

Eleverne kan udarbejde en personkarakteristik ved at skygge Karl undervejs i læsningen og notere eller markere, når han gør noget, der siger noget vigtigt om ham og hans personlighed.

Fx kan hans undvigende adfærd, som allerede anes i anslaget, også ses på **side 21**, hvor Karl tydeligt frygter, at flaskehalsen peger på ham mere, end han nyder at være en del af en fælles leg. Det kan også være hans kropssprog, som flere steder beskrives, fx på **side 22**: "*Karl løfter skuldrene og lader dem falde ned igen*"

Personkarakteristikken kan udarbejdes som to plakater til ophængning i klassen (eventuelt formet som Karl). En plakat med ord, der beskriver Karl, som han er, før farfaren dør, og en plakat, der beskriver ham, som han er, når bogen slutter. Ved at sammenligne de to karakteristikker vil eleverne få en god fornemmelse af Karls udvikling. Eleverne kan også under læsningen skrive ord på Post-its, der bliver sat på plakaterne undervejs.

Hvis I ikke har lavet puslespil tidligere i forløbet, kan du lægge op til, at eleverne laver et puslespil, hvor de skriver karakteristika for Karl på hver brik. Helt symbolsk skal puslespillet samles for at få hele Karl indfanget. Alle de ting, der er med til at gøre Karl til den, han er. I forlængelse heraf kan du tale med eleverne om, hvordan vi hver især har mange forskellige egenskaber, følelser og tanker, som alt sammen er med til at gøre os til dem, vi er.

Karl og Morgans forhold

Morgan er Karls plageånd. Karl lader i starten Morgan fylde meget i sin tanker.

Morgan kan måske betragtes som Karls modsætning. Han kan og har alt det, som Karl ikke har. Eller han repræsenterer nogle sider, som Karl måske også har, men ikke vil stå ved.

Efterhånden som fortællingen udvikler sig, og Karl bliver mere modig og selvstændig, kommer Morgan til at fylde mindre i fortællingen. Med fare for at overanalysere kan man også vælge at opfatte Morgan, som en gestaltning af Karls indre kritiker, der modarbejder ham. Flere elever vil måske kunne genkende det at have en stemme i baghovedet, der fortæller en, at man ikke er god nok.

Hvis man vil dykke ned i relationen mellem Karl og Morgan (som udelukkende fortælles fra Karls synsvinkel) kan der fx fokuseres på **side 20, 23 og 37**.

Hvis du vil lade eleverne kropsliggøre arbejdet med Karls relation til en eller flere af personerne i romanen, kan få legoklodser bidrage til sådan et arbejde. Man skal bruge to Lego-personer og en masse byggeklodser. Bed eleverne om at vise personernes forhold ved at bygge det. Vender de ryggen til hinanden? Ser de forbi hinanden? Hvordan er de placeret? Står den ene oppe og kigger ned på den anden? Er der en mur imellem dem? Ser de forskellige ting? Ligger den ene ned?

Du kan også vælge at inddrage aktantmodellen, når Morgans funktion i fortællingen skal undersøges. Er han en modstander eller en hjælper? Og hvad er det egentlig, Karl kæmper imod? Hvad er det Karl skal overvinde? De spørgsmål og flere andre vil aktantmodellen kunne lægge op til på en overkommelig måde.

Forældre-barn relationen

Et af de temaer, som I oplagt kan arbejde med i undervisningen, er forholdet mellem Karl og hans forældre. Karl har på mange måder et anstrengt forhold til sine forældre. Dette kommer til udtryk flere steder i konkrete og sproglige handlinger:

Allerede på **side 8** hører vi en fortælling om fodboldstøvlerne, der blev væk på mystisk vis. Denne lille analogi kan inddrages i undervisningen, hvis man vil dykke ned i forældre-barn relationen. Eleverne kan brug fortællingen til at forestille sig, hvorfor Karl handler, som han gør. Hvad siger disse handlinger om hans forhold til forældrene? Og hvad betyder det, at "Der er i det hele taget meget, mor ikke ved"? Måske er der tanker og følelser knyttet til denne handling, som eleverne kan kende fra sig selv.

Hvis der zoomes ind på forældre-barn relationen, kan man også vælge at fremhæve ønskebarnet som motiv, og Karls følelse af ikke at kunne leve op til dette og dermed opnå forældrenes anerkendelse, kærlighed og interesse. Dette beskrives på fineste vis på **side 30-31**, hvor fortællingen om Karls tilblivelse foldes ud. Denne grundkonflikt kan på mange måder forklare mange af Karls tanker og handlemønstre. Fx står der:

"Karl tænker nogle gange, at der gik så lang tid, hvor mor og far ikke var mor og far, at de på en måde ikke helt er blevet det. Selvom de har Karl."

Fortællingen fortsættes på **side 41**, der afrundes:

"Ellers havde de adopteret et barn i stedet for. At adoptere betyder at få nogle andre menneskers barn og så elske det, som om det var ens eget. Karl har læst om det. Han kigger på mor og far og tænker, at det måske havde været lettere."

Farfarens rolle i fortællingen

Farfaren er den helt centrale figur – både i romanen og i Karls liv. Først gang vi møder farfaren (**side 11**), står der:

"FARFAR ER ALTID HJEMME."

Det kan læses på linjen, som at han fysisk altid er til stede i sit hjem. Mellem linjerne (linjen!) kan det læses, som om farfaren altid står til rådighed og føles tryk, som et hjem bør. Farfaren er også den, der hjælper Karl med puslespillet. Både i konkret forstand og i overført betydning hjælper han Karl med at få brikkerne til at passe sammen. Farfaren forstår ham, og farfaren ser ham, som den, han er. Her får han den anerkendelse og interesse, han savner fra den øvrige verden. Og som han ikke tør at opsøge.

Farfarens funktion og rolle kan undersøges flere steder i teksten, fx side **11-15, 27, 49 og 64-65**. På bagsideteksten fremhæves det desuden, at Karls farfar *"...er indbegrebet af liv med sit lange skæg og mange historier."*

Farfarens død bliver fortællingens point of no return. Karl er nu helt overladt til sig selv. Han må selv lave puslespillet færdig. Han må selv finde ud af, hvem han er. Farfarens død

giver Karl det sidste skub og det nødvendige mod til at komme i gang med at acceptere den, han er. Men det sker faktisk ikke pludseligt. I takt med at farfarens demens forværres, forsvinder han gradvist, og Karl må så småt i gang med at overtage farfarens funktion. Også her kan aktantmodellen bringes i spil, da farfaren på mange måder er en forløser og hjælper for Karl.

Himlen og puslespilsbrikkerne

Vi har allerede være omkring dem flere gange. "Puslespillet" og "himlen" som gennemgående motiv. Men lige præcis de blå brikker med himmel er fortællingens omdrejningspunkt og fortjener sit helt eget afsnit. Karls (indre) verden er i stumper og stykker, som et puslespil, der endnu ikke er samlet. Karls mission bliver at få samlet puslespillet, så han kan blive en hel person. Men det er ikke nemt, da mange af brikkerne består af blå himmel og ligner hinanden. Det kræver hårdt arbejde, og han må prøve sig frem for at få det til at lykkes. Heldigvis har Karl en hjælper i farfaren, der viser ham vejen til at blive hel og få brikkerne til at finde den rette plads. Farfaren viser Karl vejen til at turde leve og nyde livet. Og acceptere alle brikkerne. Også dem der er svære at få til at passe sammen.

Som allerede nævnt kan puslespillet aktiveres på forskellig vis i elevernes arbejde med værket. Man kan også lave pusleopgaver med teksten. Tag fx et relevant uddrag, og klip det i mindre brikker. Eleverne kan prøve at sætte tekstbrikkerne sammen, så det giver mest mening. Eller de kan få ny mening ud af teksten ved at sætte brikkerne sammen på nye måder. Dette kan give anledning til samtale om kompositoriske valg og kompositionens betydning for vores forståelse af indholdet. Hvordan ændrer indholdet sig, når vi fx ændrer rækkefølgen?

Døden, kragerne og rytmen

Hvis man sammenholder **side 77 og 78**, giver det god mening at undersøge tekstens rytme og gentagelser. I en drøm efter farfarens død drømmer Karl om en krage, som traditionelt bliver tolket som repræsentant for død og ødelæggelse. Denne drøm fortælles næsten som et lille vers med et omkvæd ("KRA KRA KRA"), der rytmisk gentager sig. Denne komposition gentages igen på næste side, hvor Karl befinder sig mellem drøm og virkelighed, mens han er i gang med at vågne. Omkvædet bliver til "KARL KARL KARL". "KRR" bruges også på **side 50**, hvor kæden hopper af cyklen. Alle tre steder bliver der brugt bogstaver, der indgår i navnet Karl. Langsomt bliver der tilføjet flere og flere

bogstaver til navnet i takt med, at Karl bliver mere og mere hel. Da han vågner af drømmen, kalder mor ham Karl. Navnet er fuldendt. Der er sket en udvikling.

I kan gå i dybden med romanens sprog og rytme ved fx at læse teksten højt på forskellige måder og afprøve, om man kan finde en rytme. Dette kan efterfølges af en samtale med eleverne om betydningen af de to afsnit. Hvordan hænger de sammen? Hvordan hænger drøm og virkelighed sammen?

Det lille ord 'nå'

"NÅ" er et ord, der bruges gentagne gange af Karls mor. Selv om det umiddelbart kan virke som et lille, ubetydeligt ord, er det et kraftfuldt ord med mange betydninger. I romanen bruges det ofte som et udtryk for ligegyldighed. Den ligegyldighed som Karl opfatter, at hans forældre møder ham med.

Eleverne kan sammen prøve at lege med ordet "NÅ" og dets mange betydninger, som ligger i de forskellige måder at betone på. Brug eventuelt guiden her fra Københavns sprogcenter: <https://www.kbh-sprogcenter.dk/da/blog/lille-danske-ord-naa/>

Se **side 7 og 47**, og afprøv ved højtlesning de forskellige måder at sige "NÅ" på. Tal om, hvordan de forskellige betoning er giver forskellige betydninger. Tal også om, hvilken betydning ordet har for fortællingen. Tal fx om hvilke betydninger moren bruger, og hvordan det får Karl til at føle.

Romanens illustrationer

Illustrationerne er skabt af Stian Hole, og de kan anvendes på forskellig vis i arbejdet med romanen:

- Illustrationerne kan bruges understøttende i læseprocessen, og der kan fx laves ved et læsestop også ved illustrationerne. Hvad føjer de til historien? Fortæller de nogle steder en anden historie?
- Illustrationerne kan også bruges indledningsvis til arbejdet med forforståelse. Print alle illustrationerne, og sæt dem i kronologisk rækkefølge. Lad eleverne komme med bud på hvilken historie, bogen fortæller.
- Illustrationerne kan også lægges i vilkårlig rækkefølge, og så skal eleverne selv forsøge at finde den rette rækkefølge og argumentere herfor.
- Billederne kan selvfølgelig også laves til puslespil.

Andre temaer

Der er mange ting på spil og flere veje at gå i arbejdet med dette værk. Her er blot beskrevet et udvalg. Andre oplagte temaer: Ensomhed, sorg, håb, graven som motiv, døden, tro.

Perspektivering

Det er nærmest uundgåeligt at komme til at perspektivere til Rebecca Bach Lauritsens roman *Veronika lyder som harmonika* (2011), da *Stykker med himmel* er en selvstændig fortsættelse af netop denne. Et oplagt sted at gribe fat er første møde mellem Veronika og Karl i klassen. Mødet er skildret i begge bøger. Men det er opfattet og beskrevet fra to meget forskellige synsvinkler.

Uddraget, hvor de møder hinanden i *Veronika lyder som harmonika*, kan findes på dansk3-6.gyldendal.dk. Uddraget med samme møde findes på **side 51-63** i *Stykker med himmel*.

I arbejdet med de to tekstuddrag vil det være oplagt at få eleverne til at beskrive, hvordan de to personer oplever mødet meget forskelligt og fra hver sin synsvinkel. Og hvor meget det betyder, hvad man har med sig i rygsækken for den måde, man tolker og møder et andet menneske på.

